

והתבאר, כי מלכות יון הוא מוכן להתנגד לישראל במה שיש להם תורה ומצות אלקי'. כי אל מלכות זו שייך לה החכמה שהיא שכל האדם בלבד, לא השכל האלקי הנבדל, אשר היא התורה האלקית שהיא השכל הנבדל האלקי לגמרי.

היוונים שבתו את השכל האנושי, והתנגדו נגד השכל האלקי. האדם נברא עם שכל, אבל עדיין אין בזה קדושה ושלמות ויכול להיות כבהמה בלי חכמת התורה.

וכן אל בית המקדש. שיש לו מעלה אלקית קדושה, הם מתנגדים ביותר לה, המלכות הזאת. כי התורה ובית המקדש הם שתי מדרגות זו על זו, כמו שאמרו (אבות פרק ה, משנה כ) בכל מקום שנים אלו יחד: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך" ... ולכך היו מתנגדים אל המצות התורה ולבית המקדש בפרט, ולכך הנס שנעשה להם היה בנרות של בית המקדש (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור וכו':

גבורות ה' פרק ח'

כי כמו שבאדם הלב והמוח עיקר האדם, הלב שממנו החיות והמוח ששם השכל, כך בכלל העולם בית המקדש והתורה עיקר מציאות העולם. וכמו שהלב הוא באמצע האדם וממנו מקבלים חיות ושפע כל האברים, כך בית המקדש באמצע העולם ממנו מקבלים כל הארצות חיות ושפע. וכמו שהמוח שם שכל האדם, כך התורה שכל העולם, נמצא התורה ובית המקדש הם עיקר הנמצאים, ואלו שני דברים הם צמודים ביחד תמיד, כי בית המקדש הוא בארץ והוא שלימות העולם הגשמי, והתורה היא שכלית, ולפיכך על אלו שני דברים אומרים תמיד יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, לומר שיתן חלקנו בדבר שנחשב מציאות דוקא ולא בדברים בטלים:

בית המקדש הוא עיקר קיום העולם הזה, ותורה הוא עיקר קיום העולם העליון. היוונים התוגדו לקדושת בית המקדש. אמנם, מעניין שלא חרבו אותה, אלא טמאוה וחללוה. באו פריצים וחללוה. היונין לא התנגדו לגשמיות והבתים של כלל ישראל, לעצים ואבנים של בית המקדש, אלא לרוחניות שבו, לקדושה שבו, ולכן בדוקא לא חרבוה אלא טמאוה. ולכן לא שפכו את כל השמן, אלא טמאו אותם.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

אמר רב הונא: הרגיל בנר - הויין ליה בנים תלמידי חכמים. רש"י: בנים תלמידי חכמים - דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה - בא אור התורה.

ב"ב כה:

הרוצה שיחכים ידרים, וסימניך מנורה בדרום

ושמונה ימים שנעשה להם הנס מורה על מעלת התורה. והרי יסד דוד מזמור (תהלים קי"ט) אשרי תמימי דרך על התורה בתמימי אפי. ועוד סדר למנצח מזמור לדוד השמים מספרים כבוד אל וגו' שבעה פסוקים, ואחר שבעה פסוקים תורת ה' תמימה. כי אלו ז' פסוקים הם העולם הזה, והתורה היא על העולם הזה שנברא בז' ימי בראשית, לכך מדריגה השמינית היא התורה. ולכך שבעה שבועות תספור (דברים טז, ט), עד החמישים שהוא אחר השבעה הוא מתן תורה.... לכך הנס של חנוכה ראוי שיהיה שמונה ימים זה אחר זה, ועוד יתבאר טעם לזה בסמוך:

מוסיף ר' הוטנר, מובא בר' הרטמן, שמספר שבעה ענינה שביעה, שיש בדיוק מה שצריך. אמנם שמנה, שהוא מעל הטבע, ענינה שומן, שיש יותר ממה שצריך, שזה מעל הטבע.

ואמרו: (שבת כא, ב) מאי חנוכה. דתנו רבנן, בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים, בהלל והודאה: ואם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטילה ההדלקה, היו קובעין חנוכה. כי מה שחייב להודות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה, כי אין המצוה הנאה אל האדם. ולפי הדברים אשר בארנו למעלה, כי כוונת היונים לבטל התורה והקדושה של ישראל, כי המצוה לנו היא המעלה שכלית האלקית, ובודאי בטול התורה הוא בטול ישראל. ומצוה זאת גם כן היא בבית המקדש, אשר כל כוונת היונים היה לבטל התורה השכלית והקדושה מישראל, ועיקר הקדושה הוא בית המקדש. ולפיכך קבעו הדלקת הנרות, זכר לנס שנעשה להם במצות ההדלקה:

חנוכה הוא הזמן המסוגל לחזק את הקשר שלנו לרוחניות, לתורתנו הקדושה, ללימוד התורה ולשמירת המצות, ובכלל שיהיה יותר קדושה בחיינו, שנגיש את הקדושה בחיינו, ותמיד נחפש את הקדושה.

ועוד יש לומר, שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל שהיו מנצחים את היונים, רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הזה על ידי נס שעשה זה השם יתברך ולא היה זה מכחם וגבורתם. ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה, שידעו שהכל היה בנס מן השם יתברך, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השם יתברך. ודוקא נס זה נעשה, כי עיקר רשעת היונים שטמאו את ההיכל, וכמו שאמרו בכל מקום (עבודה זרה נב, ב) אבני המזבח ששקצו אנשי יון, וכן בכמה מקומות. והשם יתברך ראה רשעתם שטמאו היכל שלו, וגם כן גזרו שמד לבטל התורה ומצותיה, ונתן כח ביד חשמונאי שהם כהנים עובדי השם בהיכלו, ואלו נצחם דוקא ולא אחרים, כאשר נצחם טהרו את המקדש. וכאשר לא היה להם שמן, נעשה להם נס שיוכלו לטהר ולחנך הבית. ולכך נקרא חנוכה, שהיו מחנכין את בית המקדש אחר שטמאו אותו בני יון. ולפיכך, הנס הזה שנעשה בשמן הוא הנצחון שנצחו ישראל היונים, כי הניצוח היה בשביל שטמאו את ההיכל והשם יתברך רצה בעבודת ישראל ולכך נעשה הנס בנרות.

גליוני הש"ס לר' יוסף ענגיל שבת כא:

מה שהקשה הפני יהושע דלמה הוצרך הנס דטומאה דחוויה בצבור, נראה דכיון דהיה אז חנוכת הבית, לכן כיון דחנוכה הוי דבר התחליי ורשאי לכול הבא אחריו, לכך הוצרך שיהיה בטהרה גמורה ולא בדחיית טומאה.

ר' פראנד: כתבו לכם על קרן השור: התינוקות שותין מקרן השור.

גם לנו יש לנו כח מיוחד בחנוכה לחנך את עצמנו ולטהר את עצמנו ולהתחיל מחדש. יש כח של חינוך בשבילנו בחנוכה. ובפרט בענין הזה של לימוד התורה, והקשר לקדושה, כשמסתכלין על הנרות אפשר לקדש את עצמו מעל דרך הטבע.

כי היונים היו מטמאים את ההיכל שכך כח יון מיוחד להתגבר על ההיכל יותר מכל האומות, וסימן לדבר היכל עולה למספרו ס"ה ויון מספרו ס"ו להורות כי יש למלכות יון כח גובר על ההיכל ובזה מטמאים את ההיכל. כי מצד ההיכל בלבד גובר עליו כח יון. ולכך כשגברו על ההיכל, טמאו את כל השמנים שבהיכל. ודוקא שמנים, כי השמן הוא מיוחד לקדושה. וראיה לזה, שבשמן מקדשין ומושחין הכל (שמות ל, כד לג) והוא עיקר הקדושה, ואף בזה שלטו יון וטמאו את כל השמנים:

ולא נשאר רק פך אחר קטון שהיה מונח בחותם של כהן גדול. כי כהן גדול יש לו קדושה על קדושה, כי כהן גדול נכנס לפני ולפנים הקדשים, וזה קדושה על קדושה, ומצד זה אין ליונים כח על ההיכל. ובשביל מעלה זאת, שהיא קודש הקדשים, לא היו יכולים לשלוט יון באותו פך קטון שהיה בחותמו ובהסתר של כהן גדול. כי באות הה"א של היכל שיש בה הצירי יש יו"ד נחה, והיא יו"ד נעלמת שנשמע בקריאת הצירי. והוא מורה על מעלה עליונה נסתרת שיש בהיכל, והיא מעלת קודש הקדשים. ובזה לא שלטו היונים, כי היו"ד שהיא נח נעלם מורה על קודש

הקדשים שהוא נסתר ונעלם בהיכל, ושם לא שלטו על קודש הקדשים שהוא נסתר. אבל הכהן שולט אף על קודש הקדשים, שהרי כהן גדול נכנס לקודש הקדשים. לכך כהן הוא במספר היכל עם יו"ד הנעלמת, שהיא כנגד קודש הקדשים, ולפיכך היה נשאר פך קטון מונח בחותמו של כהן גדול שלא שלטו שם יונים. כי ההיכל כל אותיות שלו כנראה שהם כתובים, רק היו"ד שהיא נח נעלם שהוא בהסתר. והיו"ד מורה על מדרגה קדושה, כי העשירי הוא קודש בכל מקום (ויקרא כז, לב). (וכמו, למשל, שצריכים י' למנין, ועשירי קדוש במעשר בהמה) והיו"ד הנחה בצירי שתחת הה"א, מורה על קדושה נעלמת נסתרת, והיא מדרגת קודש הקדשים שהוא נסתר, וזה לא מצאו היונים. אבל כהן במספר ע"ה והוא נכנס בנסתר ובנגלה של היכל, ולפיכך היה פך קטון שהיה מונח בהצנע של כהן גדול. ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה נס להדליק בו ח' ימים, כי אלו ח' ימים שנעשה נס באור, דבר זה בא ממעלת קודש הקדשים ששם לא שלטו היונים במעלתו שיש לו, והוא הצנע של כהן גדול. ולכך הדליקו בו ח' ימים, כי קודש קדשים הוא אחר שבעה וזהו השמיני. ולמה קודש הקדשים אחר שבעה, כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בז' ימים נברא העולם הזה הטבעי, ולפיכך מה שאחר הטבע הוא תחת מספר שמונה, שמונה הוא אחר ז' ימי הטבע. ולכך המילה שהיא על הטבע, שהרי לפי הטבע האדם נולד ערל, וזה מפני כי הטבע נותן שיהיה ערל, והמילה הוא על הטבע, ולכך המילה ביום הח'. ומפני שכל דבר שהוא קדוש והוא נבדל מן הטבע שהיא גשמית חמרית, ולכך קודש הקדשים שהוא נבדל לגמרי הוא גם כן אחר הטבע:

ודבר זה רמזו חכמים במדרש: (ויקרא רבה כא, ה) בזאת יבא אהרן אל הקדש... (ויקרא טז, ג) בזכות המילה שנאמר בה (בראשית יז, י) זאת בריתי אשר תשמרו וכו'... נכנס אהרן אל הקודש, ובאור זה, כי לא היה ראוי בן אדם חמרי לכנוס אל מקום שהוא קודש קדשים נבדל מן הגשמי החמרי אם לא שיש באדם המילה שהוא על הטבע גם כן, ובזכות זה היה נכנס אל קודש הקדשים שהוא קודש נבדל מן הטבע. ולכך בקודש הקדשים היו הארון והתורה שהיא שכלית בלתי גשמי. והתורה נתנה גם כן אחר הז', שהרי כתיב (דברים טז, ט) שבעה שבעת תספר לך כו', ואחר ז' שבועות ביום החמישים נתנה התורה, וכן מזמור (תהילים קי"ט) אשרי תמימי דרך וכו', הוסד על התורה והולך בתמניא אפי כמו שבארנו למעלה. ובהיכל עצמו היה המנורה ובה שבעה נרות, אבל בקודש הקדשים היה התורה והארון שהוא האור עצמו, לכך נקרא ארון מלשון אור, שהתורה היא אור והיא השמינית, ומשם בא הנס של ח' נרות חנוכה. וכבר בארנו כי נשאר פך אחד קטון שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, וידוע כי כהן גדול הוא משמש בשמונה בגדים, וכל זה בשביל מעלתו שיש לו מדרגה הח'. וכאשר טמאו היונים את ההיכל וטהרו אותו מן הטומאה וחזרה הקדושה מן מדרגה שהיא שמינית, ולכך נעשה הנס ח' ימים:

עם ישראל הם אף פעם לא תחת ממשלת הטבע, וזה רמזו בזה שכהן הגדול נכנס לקודש הקדשים פעם א' בשנה עבור כלל ישראל, וזה מקום שאין ארון מן המנין, כולו קדושה, אין ליון שליטה שם, ואין לטבע שליטה שם. וכך זה גם כן גנוז וטמון בתוך הנשמה שכל כל יהודי. ובחנוכה יש לאדם היכולת להתקשר לכח זו.

וראוי היה זה שיהי' בכ"ה בכסליו, שאז האור יוצא. כי בכ"ה באלול נברא האור בעולם, כי העולם נברא באחד בתשרי (ראש השנה י, ב) ובו נברא האדם שנברא בששי ימי בראשית, והאור שנברא ביום ראשון היה זה בכ"ה באלול שנברא האור. ויש לאור ד' גבולים, הגבול האחד, שהאור הוא בתכלית התגברות שלו והחושך בתכלית המיעוט ומשם ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר, וזהו בתמוז. ויש גבול, שהאור והחושך הם שוים ומכאן ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר, וזה בחודש תשרי, שאז האור והחושך שוים ומכאן ואילך מתחיל החושך מוסיף ומתגבר על האור. ויש גבול, שהחושך גובר על האור לגמרי, וזה בחודש טבת, ומכאן ואילך מתחיל האור להתגבר. ויש גבול, שהאור והחושך הם שוים ואחר כך הולך האור ומוסיף, וזהו בחודש ניסן, שאז האור וחושך שוים ואחר כך מתגבר האור יותר עד חדש תמוז, וכן הוא חוזר חלילה. והנה התחלת האור שיוצא מן החשיכה הוא בכ"ה כסליו, כי בריאת אור עולם בזמן שהוא שוה היום עם הלילה וזה היה בכ"ה באלול או בכ"ה באדר למאן דאמר (ראש השנה יא, א) בניסן נברא העולם, אם כן התחלת האור הוא בכ"ה בכסליו שאז מתחיל האור להתגבר. ולפיכך נעשה הנס בשמן, והיה האור בכ"ה אף שלא היה שמן להדליק, והיה הנס כל שמונה כאשר אותו זמן הוא מיוחד להתחלת האור:

בחנוכה, אחר הלילות הכי גדולות, מתחיל האור לגדל.

והתחלת האור ראוי לבית המקדש, כמו שאמרו במדרש: (ב"ר ג, ד) ר' ברכיה בשם ר' יצחק אמר, ממוקם בית המקדש נבראת האורה, הה"ד (יחזקאל, מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים. ואין כבודו אלא בית המקדש, כמד"א (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו, עד כאן. ומה שאמר כי מן בית המקדש נברא האורה, דבר זה ידוע לנבונים כי כל שהוא מסולק מן הגשמי הוא אור בהיר, כאשר תבחין בנמצאים הגשמיים שכל שהוא גשמי יותר הוא עכור וחושך. וזה, כי הארץ היא גשמית, ולכך הארץ היא חשוכה לגמרי. והמים אינם כל כך גשמיים כמו הארץ, שיש לארץ גסות ועבות החמרי יותר, לכך המים הם זכים יותר. והרוח עוד יותר מסולק מן הגשמי, ולכך הרוח הוא יותר זך ויותר דק. והאש של מעלה, שהוא יסוד האש, הוא עוד יותר מסולק מן הגשמי, ולפיכך הוא יותר זך ויותר דק, עד שהכוכבים נראים מתוכה כלו אין כאן דבר חוצץ כלל. ומפני כי מקום בית המקדש הוא נבדל מן הגשמי, כאשר ידוע מענין בית המקדש שהוא נבדל ומסולק מן הגשמי, ובשביל זה אמרו בפרק קמא דבתרא (ד, א) על הורדוס כבה אורו של עולם, שהרג אלה החכמים שהם אורו של עולם, לכך יעסוק בבית המקדש שהוא אורו של עולם. ולכך אמרו שהאור שאינו גשמי רק מסולק מן הגשמי נברא ממוקם בית המקדש. והדברים ידועים למשכילים ולנבונים. ולכך היה הנס בבית המקדש, בנרות, ביום כ"ה בכסליו, שהוא מיוחד להתגברות האור ואל התחלת האור כמו שהתבאר. ולפיכך אמר (פסיקתא רבתי, פסקא ותשלם כל המלאכה, פ' ה) המשכן נגמר בכ"ה בכסליו ולא הוקם עד אחד בניסן, וזה כמו שאמרנו, כי התחלת האור שהוא חדוש האור הוא שייך אל כ"ה בכסליו, ובית המקדש עצמו הוא האור כמו שאמרנו, ולכך נגמר המשכן שהוא התחלת האור בכ"ה בכסליו. אבל לא הוקם בארץ עד אחד בניסן, כי אין התחנותיים ראויים לקבל האור הזה הוא אור בית המקדש, רק כאשר העולם בשלימות, והוא בחודש ניסן שאז העולם בשלימות, ואז הוקם המשכן בארץ להיות השלמה אחרונה אל העולם. אבל התחלת המשכן היה כאשר נגמר בנינו, וזה היה בכ"ה בכסליו כמו שאמרנו שאז יוצא אור לעולם ובית המקדש הוא האור:

גור אריה מקץ מאינה

[מד] לפי שאמר להם שימולו וכו'. וקשיא לי למה אמר להם שימולו, והלא אין מכריחים את הגוי להתגייר, ויש לדבר זה ענין נפלא, כי כאשר ראה יוסף כי התבואה שלהם הרקיבה ותבואת יוסף לא הרקיבה - אז ידע יוסף כי מחמת שערלים היו, כי המילה הוא הברית (לעיל יז, יא), ותרגום "ברית" 'קיימא' (שם), ומי שאין לו הקיום הזה שאין לו המילה - נרקבה לו התבואה. וכבר ידעת כי כל דבר שנברא עם האדם הוא ראוי להתקיים חוץ מן הערלה, שהרי אמרה תורה להסיר אותה (שם), ולכך בעל הערלה דבק בדבר שאין לו קיום, ולכך היה התבואה שלו נרקב. ומהשתא לא יקשה איך היה מכריחים על המילה, כיון שהוא רצון הקב"ה שיהיו נימולים, שפיר דמי להכריחם. ויש לך לדעת עוד כי לא היו ראויים שיהיו מתפרנסים מיוסף הצדיק, אשר שמר הברית ולא בא על הגויה, כי אם על ידי המילה, ואז היו ראויים להיות מתפרנסים על ידי יוסף - המשביר בזכות המילה. והבן זה - כי בזכות המילה היה יוסף לראש משביר, ולפיכך לא היו ראויים להתפרנס מיוסף כי אם כאשר נימולו, ודבר זה ידוע למבינים:

אולי כוונתו שעל ידי הברית שהוא כח השמיני, יכול אדם לשלוט בטבע. יהי רצון שכולנו נשלוט על טבע ונחנך את עצמנו לחיות חיים של קדושה וטהרה.